

Bo Bjurulf og Björn Fryklund (red.), *Det politiska Missnöjets Sverige. Statsvetare och sociologer ser på valet 1991*, Lund: Lund University Press, 1994, 169 s., SEK. 216,00.

I Danmark gik det traditionelle partisystem i opløsning i forbindelse med jordskredsvalget i 1973. Siden har intet været som før, hverken blandt vælgerne eller i Folketinget. Bevægelighed og uforudsigelighed har været det normale billede. Også i Norge svækkedes de gamle partier efter EF-afstemningen i 1972. Sverige derimod fortsatte som hidtil under socialdemokratisk dominans og var et mønster på stabilitet og forudsigelighed. Rigsdagsvalget i 1991 blev imidlertid et vendepunkt i svensk politik. Socialdemokratiet fik med 38 pct. af stemmerne sit dårligste valgresultat siden 1928, og to "nye" partier blev repræsenteret i rigsdagen, nemlig "Ny Demokrati" og "Kristdemokratiska Samhällspartiet" med tilsammen 14 pct. af stemmerne. Til gengæld røg Miljøpartiet, der ved det foregående valg var kommet ind i Rigsdagen, ud igen.

Det siger sig selv, at svenske politologer og sociologer har kastet sig over emnet og konkurrerer om at forklare, hvad det var, der skete i 1991. *Det politiska Missnöjets Sverige* præsenterer ikke mindre end tre forskellige bud på en forståelse af valgresultatet og dets årsager. Desværre indeholder bogen ikke nogen samlet diskussion af de tre forskellige forklaringer, som faktisk er mere forskellige og mere modstridende, end bogen gør dem til. Når man i dag skal vurdere de tre bud på en forklaring har man den fordel, at der i mellemtiden igen har været valg i Sverige, og valget i efteråret 1994 mere eller mindre genoprettede partisystemet fra før 1991. Socialdemokratiet har igen overtaget magten og Ny Demokrati er næsten gået i opløsning. Selv om der ikke er nogen grund til at tro, at alt igen er ved det gamle, giver det seneste valg os alligevel muligheder for at se på bogens overvejelser med en god portion bagklogskab.

I den første artikel, "Det socialdemokratiske valnederlaget og udviklingen mot 'dealignment' i Sverige" argumenterer Anders Håkansson for, at den vigtigste årsag til valgresultatet er den ændrede politik, der i de forudgående år blev ført af det socialdemokratiske parti. Den socialdemokratiske elite besluttede i slutningen af 1980'erne at slå ind på en mere markedsorienteret linje, der umiddelbart var til økonomisk skade for partiets kernevælgere, og det er aldrig lykkedes at overbevise de socialdemokratiske arbejdere om rigtigheden heraf. Årsagen til valgnederlaget er altså en kortsigtet utilfredshed blandt socialdemokratiets vælgere med den førte politik. Artiklen handler stort set kun om Socialdemokratiets vælgertab og man glemmer næsten, at en anden vigtig side af sagen er, hvem der til gengæld løb med vælgerne.

Ifølge Håkansson er der (kun) tre mulige forklaringer på Socialdemokratiets valgnederlag. Årsagen kan være forandringer i de strukturelle forhold, den kan være forandrede politiske holdninger i befolkningen og den kan endelig være en ændret politik fra partiets side. Tesen om, at hovedårsagen til det socialdemokratiske valgnederlag er den socialdemokratiske partielites ændrede politik, begrundes først og fremmest gennem en afvisning af de to konkurrerende for-

Bo Bjurulf og Björn Fryklund (red.), *Det politiska Missnöjets Sverige. Statsvetare och sociologer ser på valet 1991*, Lund: Lund University Press, 1994, 169 s., SEK. 216,00.

I Danmark gik det traditionelle partisystem i opløsning i forbindelse med jordskredsvalget i 1973. Siden har intet været som før, hverken blandt vælgerne eller i Folketinget. Bevægelighed og uforudsigelighed har været det normale billede. Også i Norge svækkedes de gamle partier efter EF-afstemningen i 1972. Sverige derimod fortsatte som hidtil under socialdemokratisk dominans og var et mønster på stabilitet og forudsigelighed. Rigsdagsvalget i 1991 blev imidlertid et vendepunkt i svensk politik. Socialdemokratiet fik med 38 pct. af stemmerne sit dårligste valgresultat siden 1928, og to "nye" partier blev repræsenteret i rigsdagen, nemlig "Ny Demokrati" og "Kristdemokratiska Samhällspartiet" med tilsammen 14 pct. af stemmerne. Til gengæld røg Miljøpartiet, der ved det foregående valg var kommet ind i Rigsdagen, ud igen.

Det siger sig selv, at svenske politologer og sociologer har kastet sig over emnet og konkurrerer om at forklare, hvad det var, der skete i 1991. *Det politiska Missnöjets Sverige* præsenterer ikke mindre end tre forskellige bud på en forståelse af valgresultatet og dets årsager. Desværre indeholder bogen ikke nogen samlet diskussion af de tre forskellige forklaringer, som faktisk er mere forskellige og mere modstridende, end bogen gør dem til. Når man i dag skal vurdere de tre bud på en forklaring har man den fordel, at der i mellemtiden igen har været valg i Sverige, og valget i efteråret 1994 mere eller mindre genoprettede partisystemet fra før 1991. Socialdemokratiet har igen overtaget magten og Ny Demokrati er næsten gået i opløsning. Selv om der ikke er nogen grund til at tro, at alt igen er ved det gamle, giver det seneste valg os alligevel muligheder for at se på bogens overvejelser med en god portion bagklogskab.

I den første artikel, "Det socialdemokratiske valnederlaget og udviklingen mot 'dealignment' i Sverige" argumenterer Anders Håkansson for, at den vigtigste årsag til valgresultatet er den ændrede politik, der i de forudgående år blev ført af det socialdemokratiske parti. Den socialdemokratiske elite besluttede i slutningen af 1980'erne at slå ind på en mere markedsorienteret linje, der umiddelbart var til økonomisk skade for partiets kernevælgere, og det er aldrig lykkedes at overbevise de socialdemokratiske arbejdere om rigtigheden heraf. Årsagen til valgnederlaget er altså en kortsigtet utilfredshed blandt socialdemokratiets vælgere med den førte politik. Artiklen handler stort set kun om Socialdemokratiets vælgertab og man glemmer næsten, at en anden vigtig side af sagen er, hvem der til gengæld løb med vælgerne.

Ifølge Håkansson er der (kun) tre mulige forklaringer på Socialdemokratiets valgnederlag. Årsagen kan være forandringer i de strukturelle forhold, den kan være forandrede politiske holdninger i befolkningen og den kan endelig være en ændret politik fra partiets side. Tesen om, at hovedårsagen til det socialdemokratiske valgnederlag er den socialdemokratiske partielites ændrede politik, begrundes først og fremmest gennem en afvisning af de to konkurrerende for-

klaringer. Derudover ser Håkansson en bekræftelse på sin tese i den hurtigt stigende tilslutning til Socialdemokratiet, der fulgte efter valgnederlaget og afgivelsen af regeringsmagten i 1991. Det forekommer mig imidlertid, at Håkansson ved at insistere på et meget kortsigtet perspektiv afskærer sig fra på tilfredsstillende vis at efterprøve konkurrerende hypoteser.

Den strukturelle forklaring afvises således ved en påvisning af, at der stort set ingen ændring er sket i erhvervsstrukturen fra 1980 til 1990, hvis man beskriver den ved at opdele den svenske befolkning i tre grupper: arbejdere, funktionærer og selvstændige. Arbejderne udgør i hele perioden omkring 50 pct. af befolkningen. Håkanssons analyse er på dette punkt forholdsvis overfladisk. Maria Oscarsons mere grundige analyser af udviklingen siden 1956 peger således på, at de strukturelle ændringer har haft en afgørende betydning for klassetilørsforholdets aftagende betydning for stemmeafgivningen i Sverige. Uanset hvordan man opgør arbejderklassen, har denne set i et længere perspektiv skiftet karakter.

Også i analysen af opinionsudviklingen anlægges et kortsigtet perspektiv, og det hævdes, at de vigtigste ændringer i holdningen for eksempel til den offentlige sektor skete i 1990, efter at den socialdemokratiske regering havde skiftet politik. Det skulle således være regeringens ændrede politiske signaler, der fik befolkningen til at tvivle på velfærdsstaten. Holdningsændringerne skal derfor ses som et resultat af regeringens politik ikke som den uafhængige årsag til regeringens valgnederlag. Håkansson kan have ret i denne tolkning af det kortsigtede forløb, men det ændrer ikke ved, at der også kan ligge langsigtede holdningsændringer bag valgnederlaget i 1991. Den politiske mistillid er steget jævnt og sikkert i Sverige gennem 1970'erne og 1980'erne samtidig med, at den socialdemokratiske regering tilsyneladende sad stabilt på magten. Skal man forstå Socialdemokratiets valgnederlag i 1991, må man forstå årsagen til den stigende mistillid i de forudgående 20 år.

Det interessante fænomen i forbindelse med 1991-valget i Sverige er måske ikke så meget Socialdemokratiets valgnederlag, men den svækkede partiloyalitet. Valget i 1991 kan meget vel være starten på en periode med meget større udsving og usikkerhed, end man er vant til i Sverige. Noget tyder på, at Sverige har fået danske tilstande. Det interessante spørgsmål er derfor, hvordan den manglende stabilitet skal forklares. Dette kan antagelig kun langsigtede strukturelle udviklingstræk gøre.

Dennis Westlind tager i sit kapitel "Politisk missnöje og uppkomsten af nya partier" udgangspunkt i den hypotese, at 1991-valget primært er et resultat af vælgernes utilfredshed med udviklingen i den offentlige service i den svenske velfærdsstat. Interessen knytter sig i dette kapitel til de to "nye" partier, nemlig "Ny Demokrati" og "Kristdemokraterne", hvoraf egentlig kun det første er rigtigt nyt. Westlind konkluderer, at hypotesen bliver bekræftet for Ny Demokratis vedkommende, men ikke for Kristdemokraternes. Kristdemokraterne er mere et traditionelt moralsk baseret parti, hvis vælgere i grunden er positivt indstillet over for velfærdsstaten, og det er under alle omstændigheder ikke et rigtigt "missnöjeparti". Spørgsmålet er imidlertid, om hypotesen nu også er

blevet bekræftet for Ny Demokratis vedkommende. Den helt afgørende forklaringsfaktor er nemlig holdningen til flygtningespørgsmålet, og dette har ikke umiddelbart så meget med utilfredshed med velfærdsstatens serviceydelser at gøre. Noget tyder på, at der også er andre processer på spil, men hvilke? Her lader Westlind os i stikken.

Et svar på dette spørgsmål kan man til gengæld finde hos David Edgerton, Björn Fryklund og Tomas Peterson i kapitlet "Systemvalet". De tre forfattere betragter Ny Demokrati som et medlem af den nordiske familie af fremskridtspartier, der alle opfattes som populistiske partier. 1991-valget er derfor populismens forsinkede gennembrud i Sverige. Fryklund og Peterson har et stort forfatterskab bag sig om populistiske partier og bevægelser. Foruden om fremskridtspartierne har de skrevet om Skånepartiet og om folkeafstemningen i Sjöbo. De taler om populisme, når småborgerskabets interesser er blevet formuleret som en folkelig appel på tværs af classeskel. Populismens ideologiske særkende er en opdeling af verden i "vi" og "dem", hvor de andre både er de etablerede partier, bureaukraterne i Stockholm og flygtningene. De populistiske partier lever af en folkelig utilfredshed og mistillid. I forbindelse med 1991-valget rettede utilfredsheden sig mod to ting: for det første mod skattereformen, for det andet mod flygtningepolitikken.

Artiklens påstand er da, at "Ny Demokrati" har forløst meget af den udbredte modvilje mod flygtninge og indvandrere, der længe har eksisteret i den svenske befolkning. Situationen i Sverige har nemlig indtil Ny Demokratis fremkomst være den, at der har rådet en total konsensus om flygtningepolitikken mellem alle etablerede partier og alle andre etablerede samfundsinteresser. Debatten har været helt fraværende. Med Ny Demokrati får kritikken for første gang stemme. Og ved valget i 1991 får den svenske befolkning for første gang mulighed for at vise sin utilfredshed med flygtningepolitikken, og denne mulighed bliver benyttet.

Med deres teori om populismens gennembrud i Sverige i forbindelse med 1991-valget formulerer Edgerton, Fryklund og Peterson en forklaring, der giver bedre mening til valgresultatet i 1991 end de to tidligere omtalte. Alligevel er jeg ikke ganske overbevist om, at de har helt ret. Der kan ikke være nogen tvivl om, at den ideologi, som Ny Demokrati gik til valg på indeholdt klare populistiske elementer, og det samme gør Fremskridtspartiets ideologi i Danmark. Der er næppe heller tvivl om, at partierne appellerer til vælgere, der deler disse populistiske synspunkter. Påstanden om tilknytningen til småborgerskabet forbliver imidlertid et svagt punkt i teorien. Edgerton, Fryklund og Peterson må også have problemer med at forklare, hvorfor populismen igen har mistet sit tag i den svenske befolkning ved valget i 1994. Og endelig synes jeg ikke, at deres empiriske analyse er særlig overbevisende. Analysen er gennemgående ret uoverskuelig og hypotesen bliver ingen steder rigtig testet, højst sandsynliggjort. Måske skulle man interessere sig lidt mere for arbejderklassen og mindre for småborgerskabet?

Denne bog indeholder næppe det endelige svar på, hvad der skete i Sverige i forbindelse med rigsdagsvalget i 1991. Men der er tale om en både væsentlig

og spændende bog, fordi det er en bog, der vover at præsentere os for klare svar. Dermed ægger bogen imidlertid også til modsigelse, sådan som den har fået her.

Lise Tøgeby
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

John L. Campbell, J. Rogers Hollingsworth, Leon Lindberg, (eds.), *Governance of the American Economy*, Cambridge: Cambridge University Press, 1991, 462 s., £ 15.95 (pb.); J. Rogers Hollingsworth, Philippe C. Schmitter, Wolfgang Streeck, (eds.), *Governing Capitalist Economies. Performance and Control of Economic Sectors*, New York/Oxford: Oxford University Press, 1994, 316 s., \$ 45.00 (hb.)

Disse to bøger fokuserer på styringen af eller kontrollen over økonomiske sektorer i højtudviklede kapitalistiske samfund ("governance"), ligesom de arbejder med et antal styringsmekanismer ud over de to traditionelle, marked og stat. Begreberne marked og stat vurderes som langt fra tilstrækkelige til at forklare udviklingen i kapitalistiske økonomier, og tilsvarende kommer de fleste økonomers ensidige fokusering på markedet som grundlag for økonomisk udvikling og performance til kort. På trods af denne fælles orientering er der imidlertid også klare forskelle på de to bøger.

Governance of the American Economy udspringer af et samarbejde mellem to lærere og en gruppe Ph.D.-studerende ved University of Wisconsin-Madison. Projektet begyndte i midten af 1980'erne (jf. Hollingsworth og Lindbergs bidrag til *Private Interest Government* (Sage, 1985), men jobetablering mm. forsinkede den endelige afrapportering. Resultatet af et intensivt samarbejde er blevet en imponerende tæt og velstruktureret analyse af væsentlige udviklingsstræk i styringen af sektorer i den amerikanske økonomi samt betydelige teoretiske bidrag til forståelsen heraf.

Bogen består af tre dele. I den første udfoldes det begrebslige fundament for projektet, og der gives en overordnet analyse af den amerikanske industrielle udvikling. Anden dels otte kapitler analyserer forskellige økonomiske sektorer med henblik på styringsforandringer ("governance transformations") og her berøres så forskellige industrier som mejerier, biler, kernekraft og hospitaler. Tredje del beskæftiger sig med udviklingen af styringsregimer og med statens betydning for organiseringen af økonomisk aktivitet.

Anden dels empiriske kapitler kan ikke omtales hver for sig. Der er tale om ret detaljerede, historisk anlagte og samtidig velstrukturerede analyser, der bedre end det oftest er tilfældet arbejder inden for og med det fælles begrebsapparat; dvs. de beskriver, hvordan og hvorfor der sker styringsforandringer i